

Prof. Paweł Nowak
ASP w Warszawie
Wydział Grafiki

**Ocena dorobku artystycznego, naukowego i dydaktycznego
oraz rozprawy doktorskiej dr Ewy Bobrowskiej, sporządzona w związku
z postępowaniem o nadanie stopnia doktora
w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuk plastycznych.**

Po zapoznaniu się z przesłaną dokumentacją dotychczas przeprowadzonej procedury związanej z przewodem doktorskim Pani dr Ewy Bobrowskiej, zapoznałem się z twórczością doktorantki, jej dorobkiem naukowym, artystycznym oraz dydaktycznym. Warto zwrócić uwagę na to, że Pani Ewa Bobrowska równocześnie studiowała na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, jak i na Wydziale Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie uzyskała doktorat na Wydziale Filozofii.

Życiorys artystyczny i naukowy

Doktor filozofii, Wydział Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego - specjalizacja estetyka i filozofia współczesna, postmodernizm, poststrukturalizm, dekonstrukcja, amerykańska refleksja filozoficzna i krytyczna ze szczególnym uwzględnieniem badań prowadzonych przez Critical Theory Institute, University of California, Irvine i refleksji J. Derridy, J.- F. Lyotarda, P. de Mana, J. Hillisa Millera, Jean-Luc Nancy'ego, Richarda Rorty'ego.

Obrona rozprawy doktorskiej dotyczącej współczesnej estetyki i sztuki amerykańskiej, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Iwony Lorenc, odbyła się w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego w październiku 2012.

W roku 2004 ukończyła Wydział Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (otrzymała wyróżnienie rektorskie za dyplom w Pracowni Plakatu prof. Mieczysława Wasilewskiego). Aneks z rysunku pod kier. prof. Pawła Nowaka został wystawiony w Galerii "Aspekt" (Rektorat ASP, 2005).

W roku 2002 uzyskała również tytuł magistra na Wydziale Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Studiowała w Milwaukee Institute of Art&Design w Stanach Zjednoczonych - stypendium w ramach wymiany międzyuczelnianej ASP w Warszawie, w ciągu którego zrealizowała pracę w formie instalacji, wykorzystującą współgranie słowa, przestrzeni, koloru i światła. Instalacja ta została pokazana na wystawie dyplomowej studentów Milwaukee Institute of Art and Design w Stanach Zjednoczonych. Ukończyła szkołę średnią w Stanach Zjednoczonych Corona del Mar High School, gdzie uzyskała najwyższą w szkole nagrodę za osiągnięcia artystyczne

W roku 2014 i 2015 przebywała na stypendium (stażu) postdoktorskim pod kierunkiem prof. F. J. Ayali na Uniwersytecie Kalifornijskim w USA.

Jest kierownikiem grantu naukowego Nowa Humanistyka w badaniach Uniwersytetu Kalifornijskiego (grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego), w ramach którego przygotowywana jest nowa antologia nietłumaczonych dotąd na język polski tekstów J. Derridy, J.-F. Lyotarda, J.L. Nancy'ego, J. Hillisa Millera, M. Kriegera, D. Haraway.

Dwukrotnie otrzymała stypendium twórcze ZAIKSu w związku z realizowanymi projektami artystycznymi.

Pracuje jako adiunkt na Wydziale Sztuki Mediów ASP w Warszawie, gdzie od 2013 roku jest asystentką prof. Krzysztofa Wodiczki w Pracowni Sztuki Domeny Publicznej, a także prowadzi seminaria teoretyczne (między innymi seminarium dyplomowe Sztuka współczesna a kontekst amerykański oraz zajęcia teoretyczne w języku angielskim z zakresu współczesnej sztuki i krytyki amerykańskiej dla studentów zagranicznych). We współpracy z dr M. Szyszkowską prowadzi zajęcia dydaktyczne w języku angielskim na platformie internetowej Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego zatytułowane Art Criticism and Aesthetic Theory in 20-Century American Philosophy dla studentów UW i ASP w Warszawie.

Jest autorką monografii Parateoria. Kalifornijska Szkoła z Irvine, która ukazała się w serii Nowa Humanistyka Wydawnictwa IBL Polskiej Akademii Nauk. Publikowała swoje prace w periodykach: „Sociology Study”, USA, „The European Journal of Language and Literature Studies”, „Journal of Aesthetics and Philosophy of Culture”, „Annals of the University of Bucharest”, „Przegląd Filozoficzno-Literacki”, „Przegląd Humanistyczny”, „Sztuka i Filozofia”, „Obieg CSW” oraz w kilku książkach zbiorowych wydanych w Polsce, USA, we Włoszech i w Austrii dotyczących estetyki współczesnej.

Brała udział w międzynarodowych konferencjach w Polsce, Wielkiej Brytanii, USA, Austrii, Hiszpanii, we Włoszech i w Grecji.

Jest członkiem:

Polskiego Towarzystwa Estetyki,

Athens Institute for Education and Research,

Rad Redakcyjnych periodyków:

„Athens Journal: of Humanities and Arts”,

„International Journal of Aesthetics and Philosophy of Culture”, University of Bucharest.

Prowadziła prelekcje gościnne w Muzeum Sztuki w Łodzi i w warszawskiej Zachęcie. Pani dr Ewa Bobrowska aktywnie udziela się w środowisku artystycznym i naukowym.

Wystawy obrazów, prac wideo i instalacji towarzyszących konferencjom filozoficznym:

- indywidualna wystawa Derridean Hypostasis of Spirit (Inscribed in a Circle), Cartouches, The Bridge over the Abyss Passes from Derrida to Kierkegaard towarzysząca międzynarodowej konferencji The 4th Derrida Today Conference na Fordham University w Nowym Jorku, USA, 2014;
 - udział w wystawie Arta Ca Experienta - Experienta Ca Arta na Uniwersytecie w Bukareszcie, 2014;
 - indywidualna wystawa malarstwa towarzysząca The 3rd Derrida Today Conference, University of California, Irvine, USA, 2012;
 - indywidualna wystawa malarstwa i prac wideo Aberracje Odniesienia, towarzysząca konferencji Granice słowa i obrazu w myśli Lyotarda i Levinasa w Centrum Sztuki Współczesnej, Zamek Ujazdowski, 2010;
 - indywidualna wystawa malarstwa i plakatu Silva Rernm towarzysząca VIII Polskiemu Zjazdowi Filozoficznemu na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. 2008.
- Dokumentacja wystawy Silva Rernm towarzyszącej VIII Polskiemu Zjazdowi Filozoficznemu ukazała się w księdze Zjazdu: Panorama Współczesnej Filozofii Polskiej i znajduje się w katalogu biblioteki Yale University.

Dokumentacja wystawy malarstwa, prac wideo i instalacji, zatytułowanej Aberracje odniesienia 15-30 maja 201 O CSW towarzyszącej międzynarodowej konferencji w Centrum Sztuki Współczesnej, Zamek Ujazdowski ukazała się w piśmie "Sztuka i Filozofia".

Ponadto brała udział w wystawach:

2017 wystawa prac wideo Sztuka i Krytyka w Galerii Obrońców Stalingradu Akademii Sztuki w Szczecinie;

2016 wystawach zbiorowych prac wideo dotyczących tematyki uchodźców na Słowacji (Videocube) - w ramach festiwalu Four Seasons - praca wideo Stigma,;

2016 projekcjach prac wideo Rozdroża/Bezdroża/Bezprawia na Jazdowie w czasie Nocy Muzeów - praca wideo Archiwa strachu;

2016 pokazie w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie instalacja multimedialna Derridiańska hipostaza ducha;

2012 Salon Akademii - wystawa Trio I Solo. Buszewicz Majewski Wasilewski. Profesorowie i ich studenci;

2009 Centrum Kultury Zamek w Poznaniu międzynarodowa wystawa malarstwa Obraz Przestrzeni Publicznej Poznań: mój obraz Oczekiwanie (olej na płótnie);

2006 Wystawa instalacji w warszawskim klubie "Mechanik";

2005 Galeria ASP w Warszawie Aspekt- wystawa rysunku;

2003 Wystawa prac dyplomowych Milwaukee School of Art & Design, USA;

1995 Najwyższa nagroda za osiągnięcia artystyczne przyznana przez ukończoną szkołę średnią: Corona del Mar High School, Kalifornia oraz nagrody w kategorii rysunku i rzeźby na międzyszkolnych wystawach w Stanach Zjednoczonych.

Publikowała obrazy w periodykach Instytutu Filozofii UW: "Sztuce i Filozofii" oraz "Przeglądzie Filozoficzno-Literackim".

Jako grafik współpracowała z Wydawnictwem Naukowym Scholar, Wydawnictwem Wydziału Polonistyki UW, Instytutem Badań Literackich PAN, Instytutem Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. Jej obrazy znajdują się w prywatnej kolekcji Francisco J. Ayala w USA oraz ekspozycji stałej w Zakładzie Filozofii Współczesnej Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego.

Recenzja pracy doktorskiej „Derridiański dyskurs śmierci i sztuki”

Przedstawiona praca doktorska jest formą instalacji wideo, dotyczącej refleksji na temat śmierci, zainspirowana rozprawą filozoficzną Jacques'a Derridy zatytułowaną „The Death Penalty” – Kara Śmierci. Dzieło złożone jest z projekcji wideo w ruchu obrotowym, wyświetlanym na ścianach sali-celi. Wideo składa się z materiałów opracowanych przez autorkę – dokumentacji zdjęciowej i filmowej z Aresztu Śledczego na Rakowieckiej oraz Aresztu Śledczego Warszawa-Służewiec; dokumentacji filmowej z Long Beach w Kalifornii – kompozycja i wykonanie wokalizy: zespół Viesbonum, pantomina – Giorgio, Gioranna, Victor, tekst na podstawie wykładów o karze śmierci Jacques'a Derridy, fragmentów „Hamleta” Shakespeare'a i „Holy Sonnets” Johna Donna.

Pracy towarzyszy rozprawa doktorska pod tym samym tytułem. W pierwszej kolejności przystępując do sporządzenia recenzji wnikliwie zapoznałem się z rozprawą, co zazwyczaj robię po obejrzeniu dzieła. Znając Panią Ewę Bobrowską, poczynając od czasów studiów, gdzie robiła u mnie aneks rysunku, po wielokrotne spotkania i rozmowy. Obserwowałem jej rozwój i poczynania artystyczne, ale także jej poszerzanie wiedzy naukowej na kanwie filozofii (uzyskanie doktoratu na Wydziale Filozofii UW). Chciałem świadomie doświadczyć na ile wiedza z dziedziny filozofii pomoże, wpłynie na obraz dzieła sztuki, a na ile będzie przeszkadzała w procesie twórczym. Rozprawa jest bardzo

wnikliwym, analitycznym materiałem, pokazującym proces powstawania wideo-instalacji w aspekcie filozoficznym i częściowo w aspekcie sztuki. „Temat kary śmierci nie jest problemem często podejmowanym w sztuce i w filozofii. Praca oparta jest w większości na ostatnich wykładach Jacques’a Derridy dotycząca dekonstrukcji społecznego wymiaru sprawiedliwości. Derrida dowodzi absurdalności i niecelowości wyroków śmierci. Instalacja jest zapisem filozoficznym i artystycznym poszukiwań autorski, jest drogą - procesem twórczym. „Instalacja jest artystyczną narracją (egzystencjalnym lamentem nad śmiercią). To zwizualizowany wewnętrzny monolog – lament o paradoksie kary śmierci i niemożliwości umierania”. Stanowi autentyczny, autonomiczny przekaz artystyczny. Moje obawy przerostu treści nad formą, o których pisałem wcześniej, rozwiały się. Dzieło w postaci wideo jest bardzo dobrze skonstruowane (specyfikację umieściłem na początku recenzji). Bobrowska wykorzystuje szereg środków do zbudowania swojej narracji, przekazu i określenia kontekstu. W wielu fragmentach filmu posługuje się ruchem człowieka, jak scena tańca, walki kobiety i mężczyzny w scenerii szumiącego morza. W tej walce, symbolicznym tańcu, zostaje unicestwiony mężczyzna, za drugim razem kobieta. „Podobnie jak w mojej pracy, jest to figura podświadomych popędów, która zgodnie z atmosferą wieku sztuk Shakespeare’a, może przestrzegać przed zwycięstwem Tanatosa – popędu śmierci, nad Erosem – popędem życia. Oprócz tych scen, pojawiają się sceny z ruchem pełzania mężczyzny na gruzowisku i wokół symbolicznego krzesła elektrycznego, jak i ukazanie sylwetki biegnącego wzdłuż muru cementarnego. Formę ruchu wykorzystanej w filmie Bobrowskiej możemy odnieść do działań bliskich twórczości Bruce’a Naumana (bardzo znaczącego i inspirującego twórcy dla Ewy Bobrowskiej), który stwierdził, że „sztuka jest sprawcą życia i śmierci”, a jego cała twórczość dotyczyła refleksji nad kondycją współczesnego człowieka. Praca Pani Bobrowskiej, chociaż tematem jest kara śmierci, staje się pretekstem do postawienia pytania o istotę bycia i niebycia, życia i śmierci. Bruce Nauman w jednym z wywiadów stwierdził, że „zarówno to, co jest z zewnątrz, jak i to, co jest wewnątrz, określa nasze reakcje fizyczne, fizjologiczne i psychologiczne – to, w jaki sposób postrzegamy przedmiot”. Konfrontowanie widza z aspektami rzeczy widzialnymi i zewnętrznymi oraz niewidzialnymi i wewnętrznymi. Cały film zsynchronizowany jest z zapisem pieśni, krzyku, lamentu, który czasami zanika, aby powrócić. „Dlatego pieśń – krzyk – płacz chwilami zanika, dając miejsce wybrzmieniu ciszy, a następnie powraca niczym niepokojący, drażniący rytm wypartych wspomnień i procesów zachodzących w podświadomości”. W wideo pojawia się makieta, model krzesła elektrycznego, tak zwane „krzesło śmierci”, wokół którego pełza człowiek, lub obraz krąży wokół niego. Krzesło śmierci staje się „figurą kondycji ludzkiej, zamknięcia w bezustannie ponawianych cyklach codziennych czynności, dnia i nocy, życia i śmierci”. Trzeba tu wspomnieć Andy’ego Warhola, przeciwnika kary śmierci, który posługiwał się symbolami kultury amerykańskiej, takimi jak Superman, Coca-cola czy dolar, ale występują także antysymbole, takie jak krzesło elektryczne. Obrazy z krzesłem elektrycznym dają do myślenia, jeśli chodzi o kwestie pustki, braku człowieka, który został zabity w majestacie prawa.

Kolejnym aspektem w pracy jest posługiwanie się performatywnym działaniem znaku, inaczej żywa typografia. Jest ona istotnym elementem w całej pracy, podkreśla znaczenie obrazu, naprowadza widza na odpowiednie zrozumienie i buduje napięcie. A często odsłania i wyraża to, co pozostaje w podświadomości. Cała instalacja wideo oparta jest na odśrodkowym ruchu obrazu, wzdłuż ścian sali-celi. „Do owego niekończącego się cyklu początków i zakończeń, dających początek nowym historiom nawiązuje obrotowy ruch mojej instalacji”. Przywołuje mi to rozwiązanie z pracy Mirosława Bałki „Carrousel” z 2004 roku – sfilmowany obóz na Majdanku, ale również wykorzystywany przez innych artystów do prezentacji sztuki wideo. Warto tu jeszcze zacytować wrażenie filozofa Zygmunta

Baumana: „Stoję teraz w samym oku cyklonu. Ja, egzemplarz homo sapiens, gatunku znanego z umiłowania do pędu, kultu szybkości i pysznienia się swą ruchliwością, jestem jedynym nieruchomym kołkiem w rozpędzonym wirze. Wirują wokół mnie baraki Majdanka – po to niegdyś klecone, by pęd się u ich progu raz na zawsze kończył i by ruchliwości pewnych egzemplarzy homo sapiens kres położyć nieodwołalny”. Podobny zabieg prezentacji - w pracy Ewy Bobrowskiej to my zostajemy razem z krzesłem śmierci i musimy gonić za obrazem, który przemienia się wokół nas i w nas samych.

Istotnym i bardzo ważnym elementem całości jest miejsce ekspozycji, które ma znaczenie symboliczne, a są to cele więźniów; Cytadeli i aresztu na Rakowieckiej, miejsca, które były autentycznymi celami śmierci, które przechowują w swym wnętrzu cierpienie i traumę, lament i krzyk rozpacz i oczywistą zadumę nad życiem i śmiercią.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dokumentami do napisania recenzji oraz rozprawą doktorską dr Ewy Bobrowskiej jednoznacznie stwierdzam, że rozprawa i dzieło doktorskie jest dowodem na to że, prezentuje Ona wyjątkową osobowość twórczą i naukową, świadomą swoich działań artystycznych, a zarazem szukającą i znajdującą swój język wypowiedzi artystycznej. Pani Ewa Bobrowska jest aktywnym twórcą, laureatem wielu konkursów, uczestnikiem wielu wystaw, międzynarodowych konferencji na całym świecie, autorem tekstów poświęconych sztuce i filozofii. Równocześnie jest bardzo zaangażowana w działalność na rzecz uczelni. Dodając jeszcze raz moją wysoką ocenę jej twórczości, składam prośbę do Rady Wydziału Grafiki ASP w Warszawie o przyjęcie doktoratu i nadanie Pani dr Ewie Bobrowskiej stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuki piękne.

Prof. Paweł Nowak

